

3. Ajaloo ainekava

3.1. Ajaloo õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab ja kasutab ajalooteavet;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- 6) mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust;
- 7) tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Märkus: *Laiendavaid teemasid käsitletakse vastavalt ajalisele võimalusele ja klassi eripärale.*

Tundide arv klassiti

5.klass – 70 õppetundi

6.klass – 70 õppetundi

3.1.1. Õppesisu ja õpitulemused 5. klassis

Ajaloo algõpetus

Ajaarvamine

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

Õpitulemused:

- 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase: sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;
- 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 5) kasutab ajalookaarti.

Ajalooallikad

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

Õpitulemused:

- 1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;
- 2) töötab lihtsamate allikatega;
- 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.

Eluolu

Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

Õpitulemused:

- 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;
- 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 4) kasutab ajalookaarti.

Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud

Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.

Õpitulemused:

- 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus;
- 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 4) kasutab ajalookaarti.

3.1.2. Õppesisu ja õpitulemused 6. klassis

Muinasaeg ja vanaaeg

Sissejuhatus

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad, kuidas allikmaterjale tõlgendada.

Muinasaeg

Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad; põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng; metallide kasutuselevõtmine; Eesti muinasaja üldiseloostus: Pulli, Kunda.

Laiendavad teemad. *Inimasustuse teke ja levik: antropogeenes. Taime- ja loomakasvatuse algus; esimeste põlluharijate ja karjakasvatavate asualad. Eesti ala vanim asustus: viimane jääaeg – Eesti ajaloo künnis; keskmise kiviaja Kunda kultuuri asulad; Kunda kultuuri asukad ja nende päritolu.*

Eesti nooremal kiviajal: varaneoliitikum ja savinõude valmistamine; kammkeraamika levik.

Metalliaeg Eestis: ajajärgu üldiseloostus; viljelusmajanduse arenemine; vanimad põllud: Saha-Loo, Rebala; kindlustatud asulad; kivikirstkalmed.

Õpitulemused:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja millistes piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muutusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;
- 5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ja näitab neid kaardil.

Vanad Idamaad

Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid; looduslikud olud.

Vana-Egiptus: Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon; eluolu; religioon ja kultuurisaavutused.

Laiendavad teemad. Lähis-Ida kultuurivahendajad: hetiiitide kultuurisild; Foiniikia meresõitjad ja tähestik; Pärsia impeerium. Vana-Ida kõrgkultuuride põhijooned ja koht maailma ajaloos.

Mesopotaamia: sumerite linnriigid, leiutised: ratas, potikeder; Hammurapi seadused; eluolu; religioon ja kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik: ainujumala usk; Vana Testament.

Laiendavad teemad. Vana-India: suurlinnad Induse ääres; aarjalaste sisserändamine; kastikord; India kultuur: usulised tõekspidamised, budism ja selle levik, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male.

Vana-Hiina: riikide tekkimine; Hiina keisririigi algus; Hiina Hani dünastia ajal; Hiina kultuur; Hiina müür; Siiditee.

Õpitulemused:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;
- 3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid, Babülioni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, selgitab, mis on Vana Testament;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester;
- 6) teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurapi, Mooses, Taavet.

Vana-Kreeka

Vanim kõrgkultuur Euroopas: Kreeka loodus ja rahvastik; Kreet ja Mückeene kultuur.

Kreeka linnriigid: ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas; linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale; Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine.

Laiendavad teemad. Vana-Kreeka kolonisatsioon: Kreeka kolooniad Vahemere ja Musta mere rannikul; kreeklased ja barbarid. Kreeka linnriikide kaubanduslikud ja kultuurisidemed kohalike hõimudega ning Kreeka-Pärsia sõjad: pärslaste vallutused Väike-Aasias; Maratoni, Termopüülide ja Salamise lahingud.

Vana-Kreeka kultuur ja eluolu: kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana; olümpiamängud; religioon ja mütoloogia; Homerose kangelaseepika; ajalookirjutus: Herodotos; teater; kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal; hellenite igapäevaelu; hellenistlik kultuur; Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

Laiendavad teemad. Vana-Kreeka näitekirjandus, kõnekunst, filosoofia (Demokritos, Sokrates, Platon, Aristoteles), skulptorid (Pheidias, Myron), muud teadused; maailmaimed.

Õpitulemused:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat, riigi laienemist hellenismi perioodil;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreet-Mückeene kultuurist;
- 3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- 4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;

- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;
- 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles, Aleksander Suur.

Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine: looduslikud olud; Rooma linna tekkimine; kuningad; vabariigi algus.
Laiendavad teemad. Etruskid: linnriigid; kultuur.

Rooma vabariik: ühiskondlik korraldus; Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal. Kodusõjad Roomas. Caesar. Vabariigi lõpp.

Laiendavad teemad. Orjandus ja talupoegade laostumine: orjus Roomas ja Spartacuse ülestõus; vendade Gracchuste reformiliikumine.

Rooma keisririik: ühiskondlik korraldus. Augustus. Rooma impeerium ja selle lõhenemine.

Laiendavad teemad. Suur rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi lõpp.

Vana-Rooma kultuur ja eluolu: rahvas ja eluolu; Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn; kunst ja arhitektuur; avalikud mängud; Rooma õigus; ristiusu teke. Uus Testament.

Laiendavad teemad. Vana-Rooma: kõnekunst ja kirjandus: Cicero, Caesar, Vergilius; teadus: Tacitus; usund; kultuuripärand, kreeka kultuuri mõju. Ristiusu levik Rooma riigis: Jeesus Kristuse elu; kristlaste suhted Rooma riigivõimuga; Uus Testament.

Õpitulemused:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: vabariik, foorum, kapitoorium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel;
- 6) teab, kes olid järgmised isikuid ja iseloomustab nende tegevust: Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus, Jeesus Kristus.

3.2. Ajaloo õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes

Õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 6) mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;

- 7) tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Tundide arv klassiti

7. klass – 70 õppetundi
 8. klass – 70 õppetundi
 9. klass – 70 õppetundi

3.2.1. Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

Keskaeg ja varauusaeg

Maailm keskajal 476–1492

Keskaja koht maailma ajaloos: keskaja ühiskonna üldiseloomustus; periodiseering; ühiskonnakorraldus; läänikord; eluolu ja maailmapilt.

Laiendavad teemad. *Keskaja ajaloo allikad: kroonikad ja ürikud. Keskaja probleem väljaspool Euroopat.*

Kirik ja kultuur keskajal: ristiusu õpetuse alused; kiriku osa ühiskonnas; ristisõjad; keskaja ülikoolid ja teadus; romaani ja gooti stiil.

Laiendavad teemad. *Ristiusu levik; kirikuinstitutsioonid; paavstivõimu tugevnemine, Innocentius III; ketserid ja inkvisitsioon; Ida-Lääne kiriku vastuolu; vaimulikud rüütlid; rüütli- ja talurahvakultuur.*

Frangi riik: Frangi riigi teke; riik Karl Suure ajal; Frangi riigi jagunemine; kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Laiendavad teemad. *Karolingide renessanss.*

Araablased: Araabia ühiskond; Muhamed. Islam. Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale

Laiendavad teemad. *Kalifaat.*

Bütsants: Bütsantsi tugevuse põhjused; Justinianus I; Vana-Vene riigi teke.

Laiendavad teemad. *Ida-Rooma eriseisund barbarite ekspansiooni ajal: ristiusk Bütsantsis; Bütsantsi kultuuri- ja teadussaavutused; Bütsantsi võitlus naabritega; eremiidid. Püha Antonius. Ketserlikud liikumised.*

Linnad ja kaubandus: linnade teke ja eluolu; hansakaubandus Põhja-Euroopas; tsunftikord; linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti: Skandinaavia eluviis ja ühiskond; viikingite retked.

Laiendavad teemad. *Muistsete skandinaavlaste maailmapilt ja jumalad; viikingid ja Ameerika avastamine.*

Eesti keskajal: eluolu muinasaja lõpus; muinasmaakonnad; muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine; ühiskonna struktuur. Valitsemine. Liivi ordu. Linnad.

Laiendavad teemad. *Saksa Ordu. Jüriöö ülestõus.*

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel: Saksa-Rooma keisririik; parlamendi kujunemine Inglismaal; Prantsusmaa ühendamine; eluolu keskajal.

Laiendavad teemad. *Saksamaa killustatus; tugev kuningavõim Inglismaal; 100-aastane sõda.*

Õpitulemused:

- 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi, kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad; iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- 2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;

- 3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 5) toob esile ristiõdade eesmärgid ja tulemused;
- 6) nimetab Eesti muinasmaakondi ning suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- 7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, mošee, Meka;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Karl Suur, Justinianus I, Muhamed.

Maailm varauusajal 1492–1600

Ühiskond varauusajal: uue maailmapildi kujunemine; tehnoloogia areng; majanduslikud suhted; humanism; kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused: Ameerika avastamine; maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Laiendavad teemad. Indiasse viiva merete avastamine; esimene ümbermaailmareis.

Reformatsioon: reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Laiendavad teemad. Vastureformatsioon ja katoliku kiriku uuenemine; Jesuiitide ordu; ususõjad Euroopas.

Eesti 16. sajandil: reformatsioon; haldusjaotus ja linnad; Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Laiendavad teemad. Jesuiidid Eestis.

Õpitulemused:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- 5) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci.

3.2.2. Öppesisu ja õpitulemused 8. klassis

Uusaeg

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas: absolutismi kujunemine, Louis XIV; valgustusfilosoofia; Inglise kodusõda ja restauratsioon; Inglismaa ja Prantsusmaa; 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Laiendavad teemad. Valgustatud absolutism Venemaa näitel, Katariina II; Joseph II ja Austria; Euroopa 17. ja 18. sajandi sõdades.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus: valitsemine: keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord; Põhjasõda, Peeter I; Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil; muutused majanduses ja poliitikas; vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).

Laiendavad teemad. Halduskorraldus; keskvoimu tugevnemine Karl XI ja Katariina II ajal; teised rahvusühendused Eestis.

USA iseseisvumine: Iseseisvussõda; USA riiklik korraldus.

Laiendavad teemad. Inglise kolooniad Põhja-Ameerikas.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu: Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg; Napoleoni reformid; Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

Laiendavad teemad. Jakobiinid; konsulaat ja keisririik; koalitsioonisõjad ning 1812. aasta Vene-Prantsuse sõda; revolutsiooni mõju eluolule ja kultuurile.

Kultuur: barokk; klassitsism.

Õpitulemused:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Napoleon, Louis XIV, Peeter I, Voltaire.

Maailm 1815–1918

Industriaalühiskonna kujunemine: tööstuslik pööre; vabrikutootmine; linnastumine; industriaal-ühiskonna sotsiaalne pale; 19. sajandi poliitilised õpetused.

Laiendavad teemad. Tehnilised leiutised; majandusõpetused; koloniaalimpeeriumide rajamine; maailmamajanduse kujunemine.

Rahvuslus ja rahvusriigid: rahvusluse tõus Euroopas; rahvusriigi loomine Saksamaa näitel; Saksa keisririik.

Laiendavad teemad. Rahvuslik vabadusliikumine Itaalias; Põhja-Ameerika 19. sajandil; Inglismaa ja Prantsusmaa 19. sajandil.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul: Vene impeeriumi äärealade poliitika; talurahvaseadused; rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused; venestusaeg; 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Laiendavad teemad. Venemaa 19. sajandil: usuvahetusliikumine ja väljarändamine; seltsiliikumine.

Esimene maailmasõda: uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas; sõja põhjused, kulg ja tagajärjed; maailmasõja mõju Eestile; Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.

Laiendavad teemad. Compiègne'i vaherahu; 1917. aasta revolutsioonid Venemaal ja Eestis.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu; ajakirjandus; seltsiliikumine.

Laiendavad teemad. Kunst, muusika, teater, kirjandus, teadus ja tehnika.

Õpitulemused:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;

6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

3.2.3. Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis

Lähiajalugu

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Rahvusvaheline olukord: Pariisi rahukonverents; poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda; Rahvasteliidu tegevus ja mõju; sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Laiendavad teemad. Saksamaa taasrelvastumine; Berliini-Rooma telg; Antikominterni pakt; kodusõda Hispaanias.

Maailmamajandus: ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Laiendavad teemad. Majanduskriisi mõju erinevatele riikidele.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail: demokraatia ja diktatuuri põhjooned; demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel; autoritarism Itaalia näitel; totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Laiendavad teemad. Demokraatia laienemine; demokraatlikud ja mittedemokraatlikud liikumised; demokraatia Suurbritannia ja Prantsusmaa näitel; diktatuuririikide vägivallapoliitika: näljahäda Ukrainas, repressioonid, rassipoliitika Saksamaal.

Eesti Vabariik: Vabadussõda; Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus; demokraatliku parlamentarismi aastad; vaikiv ajastu; majandus; kultuur ja eluolu; välispoliitika.

Laiendavad teemad. 1. detsember 1924; Eesti Vabariigi poliitikud K. Päts, J. Tõnisson, A. Larka, J. Laidoner, J. Poska; Eesti Vabariigi põhiseadused; Balti Liit.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel: uued kultuurinähtused; teadus; tehnika areng; aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film; kirjandus ja kunst; uued propagandavahendid.

Laiendavad teemad. Mood, muusika, tants; kirjandus ja kunst; naine ja ühiskondlik elu; propaganda.

Õpitulemused:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 7) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.

Teine maailmasõda 1939–1945

Rahvusvaheline olukord: lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.

Laiendavad teemad. Lepituspoliitika/rahustamispoliitika ja selle mõju. Anschluss.

Sõjategevuse üldiseloomustus: sõja algus ja lõpp; sõdivad pooled, rinded; holokaust; ÜRO asutamine.

Laiendavad teemad. Saksamaa ja NSV Liidu kallaletung Poolale. Katõn. Talvesõda; sõjategevus Euroopas ja NSV Liidu territooriumil. Saksamaa ja Jaapani kapituleerumine. Tuumarelv kasutamine USA poolt. Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemine. Atlandi Harta. Ühinenud Rahvaste deklaratsioon. Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsid. F. D. Roosevelt, J. Stalin, W. Churchill.

Eesti Teise maailmasõja ajal: baaside ajastu; iseseisvuse kaotamine; juuniküüditamine; sõjategevus Eesti territooriumil; Nõukogude ja Saksa okupatsioonid.

Laiendavad teemad. Eestlased Saksa ja Nõukogude sõjaväes; soomepoidid; iseseisvuse taastamise katse; massiline pagemine Eestist.

Õpitulemused:

- 1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- 2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- 3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ning tagajärjed;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, Atlandi Harta, ÜRO.

Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

Külm sõda: külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid; kahepooluselise maailma kujunemine: Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad ja Saksamaa lõhestamine; kriisid ja sõjad: Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda.

Laiendavad teemad. NATO moodustamine. Korea sõda. 1956. aasta ülestõus Ungaris. Praha kevad 1968. Aastal. Suessi kriis, Berliini kriis; pingelõdvendus.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel: USA ühiskond: sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika; Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.

Laiendavad teemad. Koloniaalsüsteemi lagunemine: uute sõltumatute riikide tekkimine; iseseisvumisjärgsed arengusuunad ja probleemid; J. Kennedy, R. Reagan; Vietnami sõja mõju; K. Adenauer, W. Brandt, uus idapoliitika; sotsiaalne turumajandus; Euroopa Ühenduse rajamine, laienemine ja areng.

Kommunistlikud riigid: kommunistliku süsteemi teke; NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon.

Laiendavad teemad. Kommunistlike riikide poliitika ja majanduse iseloomulikud jooned Hiina RV: Mao Zedong, kommunistlikud ümberkujundused; HRV välissuhted; liberaliseerimine, Deng Xiaoping. VLO, VMN; sotsialismimaad Euroopas; „Solidaarsus” Poolas.

Eesti Nõukogude okupatsiooni all: piiride muutumine; repressioonid; kollektiviseerimine; industrialiseerimine; poliitiline juhtimine; kultuur ja eluolu.

Laiendavad teemad. EKP KK VIII pleenum; vastupanuliikumine; Välis-Eesti.

Kommunistliku süsteemi lagunemine: perestroika ja glasnost; M. Gorbatšov; B. Jeltsin; Saksamaa ühinemine.

Laiendavad teemad. Riigipöördekatse NSV Liidus; VLO ja VMNi lagunemine; Berliini müüri langemine; Läti ja Leedu iseseisvuse taastamine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine: Laulev revolutsioon; Balti kett; põhiseadusliku korra taastamine.

Laiendavad teemad. Fosforiidikampaania; IME; Eesti Muinsuskaitse Selts; Rahvarinde moodustamine; suveräänsusdeklaratsioon; Eesti Vabariigi kodanike komiteede liikumine; Põhiseaduse Assamblee moodustamine; rahareform; võõrvägede väljaviimine.

Maailm 1990. aastail: üldülevaade; Euroopa Liidu laienemine; NATO laienemine; uued vastasseisud.

Laiendavad teemad. ÜRO ülesanded ja põhitegevus nüüdismaailmas; maailmamajandus pärast II maailmasõda; Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel: teaduse ja tehnika areng: aatomiuringud, infotehnoloogia; massikultuur; naine ja ühiskondlik elu; muutused mentaliteedis.

Laiendavad teemad. Globaalprobleemid; kirjandus ja kunst; kino ja film; muusika; mood; tants.

Õpitulemused:

- 1) iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud, ja iseloomustab nende tegevust: Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar.